

Date: 5thDecember-2024

ONA TILI VA O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA MATN USTIDA
ISHLASH ORQALI NUTQ O'STIRISHNING ILMIY - AMALIY ASOSLARI

Axtamova Dilnoza Murodillayevna
Osiyo xalqaro universiteti magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada ona tili va o'qish savodxonligi darslarida matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning nutq o'stirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Matn bilan ishlashning ilmiy asoslari, metodik yondashuvlari va amaliy ahamiyati ko'rib chiqiladi. Shuningdek, matnni tahlil qilish, qayta ishlab chiqish va ijodiy yondashuv orqali o'quvchilarning nutqiy qobiliyatlarini rivojlantirishga oid taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: matn ustida ishlash, nutq o'stirish, ona tili, o'qish savodxonligi, metodika, tahlil, ijodiy yondashuv, o'quvchilar nutqi.

Kirish Bugungi kunda ona tili va o'qish savodxonligi fanlari o'quvchilarning nafaqat grammatik bilimlarini shakllantirish, balki ularning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirishda ham muhim o'rin tutadi. Nutq o'stirish jarayonida matn ustida ishlash samarali vosita hisoblanadi. Matn bilan ishlash jarayoni o'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, lug'at boyligini kengaytirish va muloqot ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi. Ushbu maqolada matn ustida ishlashning ilmiy-amaliy asoslari va samaradorligini oshirish usullari muhokama qilinadi.

Asosiy qism

1. Ilmiy asoslar

- **Psixolingvistik yondashuv:** Matn ustida ishlash orqali o'quvchilarning tilni idrok etish va uni faol qo'llash qobiliyatlari rivojlantiriladi. Matnni o'qish va tushunish jarayonida fikrlash va nutq faoliyati uyg'unlashadi.

- **Nutq faoliyati nazariyasi:** Nutq faoliyati nazariyasiga ko'ra, matnni tahlil qilish va qayta ishlash jarayonida o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqi shakllanadi.

- **Didaktik yondashuv:** Matn o'quv jarayonining markazida bo'lib, u o'quvchilarning mantiqiy fikrlash, izchil ifoda qilish va ijodiy yondashuvini rivojlantirishga xizmat qiladi.

2. Amaliy yondashuv

- **Matn tahlili:** O'quvchilarga matnning asosiy mazmunini anglash, mavzuni tahlil qilish va muallif fikrini izohlash vazifalari beriladi.

- **Ijodiy ishlash:** Matn asosida yangi hikoya tuzish, dialog yaratish yoki matnni davom ettirish kabi topshiriqlar o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi.

- **Qayta ishlash:** Matnni qayta hikoyalash yoki qisqartirish orqali o'quvchilarning mantiqiy fikrlash va qisqa ifoda qilish qobiliyatlari shakllanadi.

Taklif va tavsiyalar

1. Matn bilan ishlash jarayonida multimediyaviy vositalaridan foydalanish: audio, video va interaktiv materiallar yordamida o'quvchilarning qiziqishini oshirish.

Date: 5thDecember-2024

2. O'quvchilarga turli janrdagi matnlarni tahlil qilish imkoniyatini berish: hikoya, maqola, she'r va dialog.

3. Matni guruhlarda tahlil qilish va muhokama qilish orqali o'quvchilarning jamoaviy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish.

4. Matn asosida ijodiy topshiriqlar berish: masalan, yangi sarlavha qo'yish yoki hikoyaning yakunini o'zgartirish.

Metod va materiallar

- **Metodlar:** Matni tahlil qilish, qayta hikoyalash, ijodiy yozuv, munozara va savol-javob.

- **Materiallar:** Darsliklar, badiiy adabiyotlar, audio va video materiallar, interaktiv platformalar.

Xulosa Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida matn ustida ishlash o'quvchilarning nutqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ilmiy va amaliy asoslarga tayangan holda tashkil etilgan darslar nafaqat o'quvchilarning til boyligini oshiradi, balki ularning ijodiy fikrlash va muloqot qilish ko'nikmalarini ham mustahkamlaydi. Matn bilan ishlash jarayonida zamonaviy metod va vositalardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi. Shu sababli, o'quv jarayonida matn ustida ishlashga alohida e'tibor qaratish lozim.

ADABIYOTLAR:

1. Ruziyeva, M. Y. (2020). About color symbols in folklore. *Journal of critical reviews. ISSN-2394-5125 VOL, 7.*

2. Ruziyeva, M. Y., & Aslonova, S. S. (2021). Theoretical and Practical Foundations of Teaching Folklore In Primary School. *Middle European Scientific Bulletin, 10.*

3. [Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature](#)

MY Ruziyeva, S Lobar

4. Yoqubovna, R. M. (2017). Expression of Attitude to Colors in Turkic National Ritual Songs. *ANGLISTICUM. Journal of the Association-Institute for English Language and American Studies, 6(1), 54-68.*

5. Yokubovna, R. M. (2020). About color symbols in folklore. *JCR, 7(17), 461-466.*

6. Ruziyeva, M. Y., & Lobar, S. (2023). Lyro-epic literary fairy tales in uzbek children's literature.

7. Bahrievna, P. N., & Ro'ziyeva, M. Y. (2023). Reforms and Innovations in the Educational System in Uzbekistan. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157), 1(6), 47-51.*

8. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). COLOR SYMBOLISM IN UZBEK FOLKLORE. *Theoretical & Applied Science, (5), 277-284.*

9. Ruzieva, M. Y. (2022). SYMBOLISM OF MYTH, SYMBOL AND COLOR. *Ann. For. Res, 65(1), 2719-2722.*

10. Ruzieva, M. (2016). Colour and its psychoanalytical interpretation in folklore. *Язык и культура (Новосибирск), (23), 127-130.*

Date: 5thDecember-2024

11. Ro'ziyeva, M. Y. (2020). Color symbolism in Uzbek folklore. ISJ Theoretical & Applied Science, 05 (85), 277-284.
12. Uzbekistan, B. Qualitative properties and imagery of Colors.
13. Ro'ziyeva, M. Y. (2021). O'qish darslarida fasllar bilan bog'liq matnlar va ularning ahamiyati: DOI: 10.53885/edinres. 2021.86. 66.011 Ro 'ziyeva MY, Boshlang 'ich ta'lim nazariyasi kafedrası mudiri, fffd (PhD) Madinabonu Xayrulloeva, BuxDU, boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 4 kurs talabasi. In *Научно-практическая конференция* (pp. 23-24).
14. Ro'ziyeva, M. (2021). FOLKLORSHUNOSLIKDAGI YANGI BOSQICHLAR VA ULARNING TA'LIM JARAYONIDAGI AHAMIYATI: Mohichehra Ro'ziyeva, BuxDu Boshlang'ich ta'lim nazariyasi kafedrası mudiri, PhD, dotsent. In *Научно-практическая конференция* (pp. 21-22).
15. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES"* (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
16. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. *Академические исследования в современной науке*, 2(24), 148-152.

